

ÎNCEPUTUL EXILULUI REGAL. REPUDIAREA ABDICĂRII THE BEGINNING OF THE EXILE. REJECTING THE ABDICATION

Diana Mandache*

Abstract

In the aftermath of the Second World War, the geopolitical map of the Balkans underwent fundamental transformations. Monarchies were replaced by republics dominated by Communist parties, imposed by the Soviet Union. Exile was thus forced upon monarchs such as Zog I of Albania, and then Peter II of Yugoslavia, continuing with Simeon II of Bulgaria and Mihai I of Romania. Their life and destinies, as well as those of their fellow citizens, were fundamentally influenced by the critical historical changes instrumented by the Soviet Empire in the Balkans. In Romania, the monarchy managed to survive for a further two years after the war ended, a fact which surprised even the Western political circles and which was due to King Michael 's high popularity and war deeds. In December 1947, King Michael was eventually forced to abdicate. In all his official statements after having to leave Romania, starting with the first one, given on the 4th of March 1948 in London, King Michael repeatedly declared his opposition towards his forced abdication.

Key words: King Michael of Romania, exile, abdication, communist regime.

*

Harta geopolitică a Balcanilor suferise transformări fundamentale după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, monarhiile fiind înlocuite cu republici pe care regimurile comuniste instalate la putere le-au inclus în sfera de influență a imperiului Sovietic. Exilul reprezenta o formă de existență nedreaptă impusă forțat monarhilor, care începuse mai devreme cu Zog I al Albaniei sau Petru II al Iugoslaviei, continuând apoi cu Simeon II al Bulgariei și Mihai I al României. Acestea sunt destine influențate de schimbările regimurilor politice din Balcanii rusificate, viața suveranilor și a descendenților fiind pentru totdeauna influențată de efectul devastator produs de comunism în țările lor. În România monarhia a supraviețuit încă doi ani după sfârșitul războiului, chiar spre surprinderea cercurilor politice occidentale, și aceasta datorită popularității Regelui. După abdicarea Regelui Mihai, în sud-estul Europei mai rămăsese pe tron doar unchiul său, Regele Pavlos al Greciei.

* Cercetător științific în cadrul Secției de Istorie Modernă, Medievală și Contemporană a Muzeului Național de Istorie a României; doctor în istorie; email: dianamandache@yahoo.co.uk

Dacă pornim într-un periplu istoric de la finalul anului 1989, când Cortina de Fier căzuse, și mergem înapoi pe firul istoriei la momentul dramatic de la sfârșitul lui 1947, înțelegem că cele două repere au reprezentat ferestre istorice în involuția sau evoluția politică a României. Cum au intrat în scenă unele personaje și cum au forțat pe altele să plece din teritoriul național vom afla în continuare.

În luna noiembrie 1989, cu puțin înainte de căderea comunismului în România, Regele Mihai a acordat televiziunii maghiare, în emisiunea „Panorama”, un interviu care a stârnit în epocă puternice ecouri, fiind difuzat cu puțin înaintea căderii regimului ceaușist din România. În jurul problemei abdicării gravitează esența exilului impus și a existenței regimului comunist în România, de aceea subiectul apare frecvent menționat în mass media Războiului Rece. Una din întrebări a fost și cea referitoare la condițiile în care s-a produs abdicarea, ele fiind descrise sintetic de Rege:

„La 29 decembrie 1947, mareșalul Curții mi-a comunicat că Groza și Dej vor să se întâlnească cu mine și cu mama, chiar a doua zi. N-am bănuțit despre ce este vorba. Mi s-a spus că vor să discute o problemă de familie. Am crezut că va fi vorba despre apropiata mea căsătorie, așa că am plecat la București. În ziua de 30 decembrie, dimineața, la Palat au sosit Groza și Dej care mi-au prezentat documentul privind abdicarea mea. Am încercat să-i conving că nu pot semna până nu consultăm și poporul. Mi-au spus că nu este timp pentru așa ceva, replicându-mi că «așa cum poporul a învățat să vă iubească, va învăța să ne iubească și pe noi». Eu am cerut atunci să rămân puțin singur. Am intrat în biroul de lucru, unde am fost înștiințat că legăturile telefonice îmi fuseseră tăiate, garda palatului era arestată, iar în locul ei fuseseră dislocate trupele guvernului. În al doilea rând, în jurul palatului erau instalate tunuri îndreptate spre noi. Am încercat să purtăm în continuare tratative, iar după aceea Gheorghiu-Dej și Groza m-au șantajat că, dacă nu semnez abdicarea în câteva minute, cel mult într-o jumătate de oră, va fi o baie de sânge în România și oricine se va împotrivi va fi lichidat. Cu alte cuvinte, am fost nevoit să semnez. Chiar dacă nu pentru mine, căci nu aceasta era esențial, ci pentru că nu am vrut ca din cauza mea să se producă și mai multe suferințe poporului”¹.

Ceea ce se întâmplase în acea zi fatidică era o variantă luată în calcul de Rege cu ceva timp înainte de producere, numai alegerea momentului l-a surprins oarecum. Acest lucru este confirmat de un document diplomatic american care notifica întâlnirea Regelui Mihai² la Londra, pe 21 noiembrie 1947, cu Lewis W. Douglas, ambasadorul SUA în Regatul Unit. Douglas analizase situația din România împreună cu Regele, lucruri relatate într-o telegramă a ambasadorului

¹ Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare se va cita ACNSAS), fond SIE, dosar 6069, j.7.

² Regele Mihai I al României era prezent în acele zile la nunta Principesei Elisabeta cu Philip Mountbatten la Londra.

către Robert Lovett, Secretar de stat adjunct³. Atunci Mihai relatase că în practică nu mai avea puterea de a dizolva parlamentul sau de a schimba guvernul. Dacă se întorcea în România, atunci avea ca variantă fie să semneze decrete comuniste pe care el nu le agreea, fie să abdice, lucru pe care nu-l va face, ceea ce însemna moartea sau închisoarea undeva departe în interiorul Rusiei⁴. Răspunsul ambasadorului Douglas nu conținea anumite recomandări, ci îi preciza că decizia întoarcerii în țară depindea numai de el. Însă impresia creată de Rege ambasadorului american este memorabilă și ar trebui să clarifice multora înțelegerea caracterului acestuia: „*m-a impresionat mult tânărul bărbat, simțul responsabilității și atașamentul lui pentru datorie. În fața sa stă una din cele mai dificile întrebări. Era determinat evident să facă lucrul cel mai bun*”⁵. Și Regele a decis să se întoarcă în România.

Știrea abdicării Regelui Mihai și primele efecte au fost consemnate în notele informative ale Inspectoratului de Siguranță din București, unde era analizată starea de spirit a populației (pe profiluri sociale) din capitală în zilele imediat următoare loviturii de stat comuniste. Aceștia notificau că știrea abdicării suveranului a provocat o profundă impresie în rândul populației Capitalei, în special în cercurile politice, militare și economice. „În cursul serii de 30 decembrie 1947, știrea abdicării Regelui Mihai I a fost aflată pe la orele 17, însă nu a fost socotită ca adevărată decât după apariția ediției speciale a ziarului *Scânteia*. Majoritatea comercianților s-au grăbit să închidă magazinele, deoarece a circulat imediat zvonul că Guvernul a luat măsuri militare de extremă și că se va institui starea de asediu, spre a se preîntâmpina eventualele tulburări. Circulația pietonilor în cursul serii de ieri a fost extrem de redusă și s-a constatat o abținere generală a populației de la participarea la spectacolele teatrale și cinematografice. În general s-a observat o abținere din partea întregii populații de a comenta public evenimentul abdicării Regelui”⁶ sau, mai degrabă, România fiind într-o situație specială de schimbare de regim, atunci populației i-a fost teamă să discute public evenimentele aflate încă în desfășurare.

La câteva zile după abdicare, pe 3 ianuarie, când Regele Mihai și Regina-Mamă părăseau România, reprezentantul legației Republicii Populare Române la Londra, George Macovescu⁷, a avut o întâlnire la Foreign Office cu directorul

³ Robert A. Lovett, secretar de stat adjunct (1947-1949), secretar al apărării adjunct (1950-1951), secretar al apărării (1951-1953); a fost numit și “arhitect al Războiului Rece”; membru al grupului “The Wise Men”.

⁴ *Foreign Relations of the United States, 1947, Eastern Europe; The Soviet Union*, vol. IV, documentul 341, p. 509.

⁵ *Ibidem*.

⁶ ACNSAS, fond documentar dosar 10332, p. 6.

⁷ George Macovescu, diplomat comunist, membru al legației române din Londra între 1947-1949, ministru de externe al Republicii Socialiste România în perioada 1972-1978.

departamentului sud-estului Europei. Îngrijorarea politică și diplomatică a noii puteri comuniste s-a arătat față de reacția în problema recunoașterii Republicii de puterile occidentale. Astfel, într-o telegramă către Ministerul Afacerilor Străine, adresată Anei Pauker⁸, se preciza discuția purtată cu diplomatul britanic. La întrebarea dacă Anglia recunoștea Republica, se răspunsese „că diviziunea lui a dat referatul pozitiv, însă nu cunoaște hotărârea guvernului. Sus-numitul director a declarat că ei sunt supărați de cele întâmplate. Regele care a luptat contra Germaniei și a lui Antonescu a fost alungat fără considerente. Am răspuns că Regele nu ar fi putut face nimic, fără popor. Sus-numitul a replicat că Iuliu Maniu a fost ajutorul Regelui. Am răspuns că Iuliu Maniu a trădat și Dej a fost adevăratul conducător. Cred că Guvernul nostru ar trebui să anunțe guvernul englez, de proclamarea Republicii”⁹.

Plecarea forțată din România a Regelui Mihai împreună cu Regina-Mamă Elena, în noaptea de 3 spre 4 ianuarie 1948, avea să însemne începutul lungului drum în exil. La scurt timp după abdicarea logodnicului său, Princesesa Ana Bourbon-Parma a fost intervievată. Postul de radio Londra din 1 ianuarie 1948 anunța că aceasta a declarat la Copenhaga că așteaptă vești de la Regele Mihai și că n-a obținut legătura telefonică cu el. Princesesa a spus că nu va părăsi Copenhaga până când nu va primi știri. Apoi, Ana a declarat: „Oriunde va merge, îl voi urma. Abdicarea a fost o surpriză pentru mine. Am auzit știrea la radio pe când eram la masă”¹⁰.

Despre sosirea la Lausanne, la 45 de ani de la acel moment Regele își amintea cum în gara de la Lausanne era strânsă multă lume: „Surprinzător, pentru că elvețienii sunt de obicei mai rezervați. Pe drumul de la vagon spre gară, locuitorii au strigat în limba franceză: *Trăiască Regele! Trăiască libertatea!* Asta m-a mirat foarte mult”¹¹.

În Republica Populară Română, noua putere consemna prin intermediul reprezentanțelor diplomatice reacția presei occidentale, care făcea cunoscută activitatea Regelui Mihai din acele zile. De la legația română din Londra se telegrafia pe 5 ianuarie 1948 la București:

„Toate ziarele anunță astăzi ex-regele Mihai a ajuns la Viena în drum spre Elveția. *Daily Telegraph* și *Daily Herald* publică diferite declarații făcute de [Mircea] Ioanițiu, [Jacques] Vergotti și Michi la Viena. *Herald* în articolul de

⁸ Ana Pauker, lider comunist, ministru de externe în perioada noiembrie 1947-iulie 1952, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri între 1949-1952.

⁹ Arhivele diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va cita AMAE), fond Telegrama Londra, 3 ianuarie 1948.

¹⁰ Arhivele Naționale ale României (în continuare se va cita ANR), fond Serviciul Special de Informații (SSI), dosar 7/1947. p. 395.

¹¹ Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Regele Mihai I al României*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 72.

Gedye [G.E.R. Gedye]... Întrebat dacă din reprezentanții guvernului au fost la gara Sinaia pentru luare rămas bun, Ioanițiu a răspuns: «Nu a fost prezent nici un membru al Guvernului sau vreun reprezentant oficial, dar au venit tot felul de alți reprezentanți». Întrebat dacă erau comuniști sau polițiști, Ioanițiu a răspuns: «Care este diferența?» La întrebarea cum se simte Mihai a răspuns: «Cum crezi că se poate simți după ce i s-a făcut?» Ioanițiu a dezmințit că a fost în legătură cu ex-regele Carol. Gedye a adus un grup de români domiciliați Viena. Au venit la gară strigând «Trăiască Regele și patria». La Linz grupul de români intona Imnul regal și au fost dezamăgiți pentru că Mihai a refuzat să apară la geam. Afirmă [Ioanițiu] că Secretarul General de la Ministerul de Interne a controlat la plecarea conținutul lăzilor ex-regelui. De asemeni că palatul Sinaia a fost înconjurat de cordoane de armată pentru a preveni demonstrații de simpatie”¹². De la legația RPR din Londra se mai consemnau date privind presa locală: „Dacă se poate judeca după presă sunt multe persoane doritoare să-l utilizeze drept scuză pentru a întoarce înapoi soarta istoriei în România și seamănă ostilitate între Anglia și noile țări din răsăritul Europei”¹³.

Radio „Vocea Americii” în limba română transmitea declarația unui purtător de cuvânt din suita Regelui, pe 5 ianuarie 1948, la ora 19.15: „Regele Mihai nu a abdicat în mod voluntar... Cu trei zile înainte de abdicare, ministrul de război Bodnăraș a venit de la Moscova de unde se bănuiește că a adus cererea de abdicare”¹⁴.

Ajunși la Lausanne, Regele și Regina-Mamă erau așteptați de peste 100 de reporteri și fotografi. Associated Press consemna: „Mihai părea surprins de a forma obiectul aclamațiilor și nu zâmbea în timp ce își croia drumul prin marea mulțime ce se strânsese la gară spre automobilul ce-l aștepta”¹⁵.

*Le Figaro*¹⁶ publică articolul *Pas d'argent, bagages inspectés, manifestations interdites (Fără bani, bagaje inspectate, manifestații interzise)*, descriind contextul în care Regele a plecat din țară. Titlul este sugestiv, cu atât mai mult, cu cât în România anilor '90 s-a făcut multă propagandă anti-monarhică de către noua putere referitoare la averea regelui.

În același ton, postul „Radio Londra”, în limba română, și-a încheiat emisiunea din 7 ianuarie 1948 cu următoarele cuvinte referitoare la efectul produs de înlăturarea monarhiei: „România începe poate cel mai greu an al istoriei sale; dorim românilor să-și păstreze tot curajul pentru înțelegerea dificultăților”.

Pe 6 ianuarie, la Londra, reprezentantul legației RPR dejunează la Foreign Office. Cu acel prilej s-au adus în discuție probleme care arătau asperitățile

¹² AMAE, fond Telegrama Londra, telegramă din 5 ianuarie 1948.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ ANR, fond SSI, dosar 7/1947.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Le Figaro*, nr.1031, 6 ianuarie 1948.

diplomatice dintre Marea Britanie și Republica Populară Română, efecte ale loviturii de stat comuniste care îndepărtaseră pe rege din țară.

Ministrul Angliei la București, Adrian Holman¹⁷, cel care descriesese într-un raport diplomatic către ministerul său contextul loviturii de stat din 30 decembrie 1947, organizase la scurt timp în București, deloc întâmplător, vizionarea unui film documentar despre nunta Principesei Elisabeta, fiica Regelui George VI, cu Principele Philip Mountbatten – unde România fusese reprezentată de suveranul său. La evenimentul organizat de diplomatul britanic n-a participat nici un membru al guvernului comunist român, fapt care a creat nemulțumire la Foreign Office.

Iată cum descrie discuția în jurul relațiilor româno-britanice diplomatul român din Londra: „Am cerut audiență la Bevin¹⁸ însă am fost primit de Betmen, Subsecretarul de Stat de la Ministerul Afacerilor Străine. Citind nota a cerut lămuriri în legătura cu persoanele din Prezidium. M-a întrebat când vom avea la Londra, Constituția. Apoi a menționat o întâmplare «care nu duce la bune relațiuni. Sir A. Holman organizând prezentarea filmului cu căsătoria Principesei Elisabeta a Angliei, nici un ministru nu a participat». Am răspuns că nu sunt informat. Am adăugat că relațiunile dintre noi depind și de rezolvarea chestiunilor formale cum este agreementul Macavei, a răspuns că vom avea un răspuns. A vorbit de Rege. Am protestat împotriva felului în care presa engleză înfățișează lucrurile. La despărțire domnia sa mi-a spus că relațiunile dintre noi «Socotim a se ajunge la normal însă trebuie să avem răbdare, guvernul englez nu se grăbește nici când». Cred că Foreign Office depășește emoțiunea cu proclamarea Republicii și o recunoaște în fapt¹⁹, ține să-și încheie mesajul diplomatul român către centrala de la București.

Din primele reacții cu privire la abdicarea impusă a fiului său, Regele Carol al II-lea se grăbește să facă declarații corespondentului din Portugalia de la *Daily Express*:

„Consider evenimentele recente din România extrem de grave atât pentru țara mea, cât și pentru situația internațională. Înlocuirea monarhiei cu republica democratică populară, alias sovietică, însemnează nou pas înainte spre comunism în Europa și constituie amenințare serioasă pentru lumea civilizată. Deplor abdicarea fiului meu și totul mă face să cred că actul abdicării cât și felul în care a

¹⁷ *Adrian Holman*, diplomat britanic, a luptat în Primul Război Mondial, din 1920 intră în diplomație lucrând în perioada interbelică la diverse ambasade din Bruxelles, Paris, Roma, Pekin, Berlin, apoi în anii 1940 la Bagdad, Teheran, Alger. Din 1944 revine la misiunea diplomatică din Paris, apoi din 1946-47 este reprezentantul politic britanic și apoi ministru la misiunea din București în perioada 1947-1949; din 1949 activează în Cuba până la pensionare în 1954.

¹⁸ *Ernest Bevin*, om de stat britanic, laburist, a fost ministrul muncii în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, apoi ministru de externe 1945-1951.

¹⁹ AMAE, fond Telegrame Londra, telegramă din 6 ianuarie 1948.

fost anunțat au fost impuse prin forță. În cursul acestor zile, când România a trăit una din cele mai triste pagini din istoria ei, am fost extrem de îngrijorat de soarta fiului meu și sunt foarte fericit a afla că este cel puțin în siguranță. Integrarea României în sistemul sovietic este contrară spiritului poporului român. De acum înainte viitorul și libertatea României vor depinde de victoria lumii civilizate. Pun toate speranțele mele în acei care luptă pentru dreptate și libertate"²⁰. Cu acel prilej Carol mai declarase că un rege nu devine niciodată ex-rege și afirma el că va rămâne întotdeauna regele Carol al II-lea.

Acesta renunțase la tron în favoarea fiului său, pe 6 septembrie 1940, în condițiile impuse de generalul Ion Antonescu, care preluase guvernarea din 4 septembrie. Condițiile abdicării regale erau amplasate într-un context diferit, pierderile teritoriale pentru România din vara lui 1940 și situația internă complexă duseseră la acel act semnat de Carol. Cuvântul „abdicare” nu a fost utilizat în Proclamația Regelui Carol al II-lea, iar formularea aparent ambiguă de trecere a „sarcinilor grele ale domniei” către fiul său însemna în fapt abdicarea sa. Situația de la sfârșitul anului 1947 generată de lovitură de stat comunistă aducea implicații mult mai grave pentru dinastie, ce aveau loc într-un context internațional în care Rusia sovietică înălța un zid puternic în față democrațiilor occidentale.

Rapoartele politice, diplomatice sau telegramele sintetizau implicațiile pe care le genera exilul Regelui și demersurile făcute de suveran și apropiații săi pentru a declara nul un act ce făcea parte din regia loviturii de stat comuniste. Spre exemplu, diplomații comuniști români acreditați în S.U.A. se interesaseră și de poziția în cadrul Națiunilor Unite față de abdicarea Regelui. Apoi se transmitea știrea potrivit căreia abdicarea Regelui Mihai era considerată în cercurile O.N.U. ca un „act privind exclusiv România”.

Dar lucrurile puteau sta diferit, analizau diplomații români din Londra către ministerul de externe și către președintele Consiliului de miniștri, dr. Petru Groza, fiind condiționate de posibilitatea recunoașterii guvernului Markos²¹: „nu se știe însă ce atitudine va lua O.N.U. pentru cazul când România va recunoaște guvernul Markos. În cadrul Chartei O.N.U. se recunoaște că, o țară nefăcând parte din Organizația Națiunilor Unite, nu se pot lua măsuri efective contra ei pe această chestiune. Nu se pot lua măsuri nici contra statelor membre ale O.N.U., exemplu Iugoslavia, deoarece totul depinde de Consiliul de Securitate, unde trebuie să-și dea votul U.R.S.S.. Recunoașterea guvernului Markos de către statele balcanice conform dreptului internațional, le dă îngăduința să-l sprijine în luptă și cu arme ceea ce ar sesiza, se crede, Mica Adunare pentru chestiunea grecească. Știind că în

²⁰ *Ibidem*, telegramă din 12 ianuarie 1948.

²¹ *Markos Vafiadis*, unul din liderii Partidului Comunist Grec în timpul războiului civil din 1946-1949; din decembrie 1947 până în 1949 este premierul unui guvern provizoriu care n-a obținut recunoaștere internațională. La sfârșitul războiului civil pleacă în exil în URSS și se reîntoarce în Grecia după amnistia generală din 1983.

Mica Adunare hotărârile se iau cu majoritate de voturi, se crede că această Adunare va recomanda membrilor O.N.U. ruperea relațiilor diplomatice cu statele care vor recunoaște guvernul Markos, ceea ce le-ar putea permite să recunoască la rândul lor guvernele acelor state care se vor constitui în străinătate”²². Relațiile diplomatice dintre SUA și RPR au continuat, însă Războiul Rece începuse.

Din Londra, George Macovescu de la legația Republicii Populare Române scria în acele zile Anei Pauker despre complexitatea demersurilor întreprinse privind caracterul nelegal al actului din 30 decembrie: “răsfoind *Evening News* în care publică: «Se spune că prietenii ex-regelui Mihai se ocupă cu respingerea abdicării. Ei doresc să se aducă cazul în fața Națiunilor Unite, dacă Anglia și U.S.A. refuză recunoașterea Republicii Române Comuniste». După cum aflu, reprezentanții fostului rege, la Londra și Washington, au insistat la Foreign Office și M.A.S. american, dar par dezamăgiți. În mod sigur la Londra și probabil la Washington este că sfârșitul monarhiei este nejustificat. Nota corespunde realității, deoarece la abdicare rezistența s-a agitat mai mult dorind a influența guvernul englez și opinia publică, spre a nu recunoaște abdicarea și republica. Ar fi dorit a se provoca discuții în presa engleză în legătură cu tragedia familiei regale, demisiunile a 600 diplomați, însă nu vom argumenta, au insistat, guvernul englez nu dorește aceste lucruri, având alte metode de a rezolva problemele referitoare la România. Din declarațiile lui, ex-regele Carol II, grupul D. Dimăncescu²³ este mai activ, influențând în anumite cercuri engleze, prin americani unde are trecere. V[iorel].V. Tilea se mută în America unde găsește teren mai bun pentru rezistență. A văzut câțiva foști miniștri conservatori. Însă nu prea activ este Franasovici²⁴, și cel care stă în expectativă, declarând că nu dorește să facă greutăți regimului și spune că Domnia Voastră sunteți cel mai bun prieten în Partidul Comunist. Deși condamnă Republica, totuși a atras nemulțumirea unor cercuri, care ar vrea a face declarațiuni, socotindu-l cea mai însemnată personalitate politică română la Londra. El este încurcat între ex-regele Carol II, ex-regele Mihai și averea lui din țară. Alți rezistenți nu contează”²⁵. Ceea ce rezultă din notificările autorităților comuniste era activitatea febrilă a exilului din acea perioadă, care sprijinea acțiunile Regelui. Totodată existau orientări diferite în cadrul emigrației politice

²² AMAE, fond Telegramme Londra, telegramă din 3 ianuarie 1948.

²³ *Dimitri Dem Dimăncescu*, diplomat, renunță temporar la activitatea diplomatică în 1941 opunându-se lui Antonescu, dar revine după încheierea războiului. Co-fondator al mișcării “România liberă” alături de V. V. Tilea la Londra. După 1947 pleacă în exil stabilindu-se în cele din urmă în SUA.

²⁴ *Richard Franasovici*, politician și diplomat, membru PNL; a fost ambasador la Varșovia și Paris, apoi după război a fost ministru plenipotențiar la Berna, apoi la Londra și membru al delegației române la Conferința de pace de la Paris; membru al exilului românesc.

²⁵ AMAE, fond Telegramme Londra, telegramă din 20 ianuarie 1948.

față de cei doi regi, Carol și Mihai, sau chiar contacte cu reprezentanți ai noii puteri de la București.

Pe 19 ianuarie 1948, Grigore Gafencu (fost ministru de externe) și Carol Davila (fost ministru al României la Washington) aveau o importantă întrevedere la Washington cu Norman Armour, asistent al secretarului de stat, și Walworth Barbour, care reprezentau Departamentul de Stat, conversație consemnată într-un memorandum. Discuția a avut în centrul ei pe suveranul român, despre care cei doi spuneau că se bucură de o popularitate mare în rândul populației române datorită eforturilor sale curajoase de a înfrunta pe sovietici. Au discutat despre declarația regală privind repudierea abdicării, care trebuia prezentată simplu, precizându-se că a fost impusă de un guvern reprezentând o minoritate a poporului român, guvernul fiind impus de o putere străină, forțându-i astfel abdicarea. S-a discutat de asemenea despre stabilirea țării de reședință a Regelui. Prima opțiune era Statele Unite, unde se considera „că Mihai poate locui în liniște și în același timp să se implice în destule activități politice”²⁶ care să-i mențină poziția. Mai mult, SUA era privită ca forța principală care reprezenta idealurile democrației și ar fi stimulat poporul român. A doua opțiune pentru alegerea rezidenței suveranului era Anglia, dar acolo, în opinia lui Gafencu și Davila, acesta ar fi fost primit doar pe baza statutului regal și nu ca pe un apărător al libertății, ceea ce nu ar fi avut consecințele dorite. Regele era privit de exil mai mult decât reprezentantul instituției monarhice, era simbolul apărării libertății și democrației. În acest context se solicita autorizarea intrării lui Mihai în SUA. Răspunsul dat de Norman Armour a fost că în scurt timp Departamentul de Stat va lua în considerare problema și va informa cu privire la decizia guvernului. Răspunsul primit în februarie specifica: „Informăm pe Gafencu și Davila cu privire la solicitarea lor că în eventualitatea în care Regele Mihai aplică pentru viza temporară acompaniat de anturaj o asemenea aplicație va fi favorabilă, dar dacă va cere rezidență pe o perioadă nedeterminată la ora actuală dorim să amânăm luarea unei decizii, cu excepția acordării vizei temporare”²⁷.

În acest timp era pregătit principalul demers public al Regelui Mihai, Londra fiind aleasă în cele din urmă ca loc al declarației privind repudierea abdicării. În seara zilei de 4 martie, de la legația Republicii Populare Române se transmitea Anei Pauker, la ministerul de externe, o telegramă despre sosirea suveranului în Regatul Unit: „Venirea sa a fost organizată, în prealabil, de rezistența de aci, în legătură cu Foreign Office. La 2 martie Grigore Constantinescu a fost primit de Orme Sargent²⁸ de la Foreign Office. La Gară, Mihai s-a coborât dintr-un vagon special, împreună cu Ioanițiu, Vergotti și S. Racotă. A fost

²⁶ *Foreign Relations of the United States, 1948, Eastern Europe; The Soviet Union*, vol. IV, documentul 265, p. 398.

²⁷ *Ibidem*, telegrama din 2 februarie 1948 trimisă de Departamentul de Stat la Berna.

²⁸ *Sir Orme Garton Sargent*, diplomat, subsecretar de stat adjunct la Foreign Office între 1939-1944, subsecretar de stat permanent în perioada 1946-1949.

întâmpinat de: Mareșalul Palatului, Șeful Protocolului din Foreign Office, De Chastelain, și [Grigore] Constantinescu, [Mircea] Stoe (foști funcționari ai Legației române din Londra, demisionați). A fost condus la Palat unde a dejunat, după declarațiunile lui Vergotti, cu Regele²⁹, W. Churchill³⁰, Bevin și Attlee³¹. La ora 4 a făcut declarațiuni presei, susținând că a fost forțat a abdica (vezi telegrama expedită)³². Totodată informațiile preluate din declarațiile lui Vergotti detaliau programul Regelui: „Mihai pleacă în America pentru informații și la reîntoarcere în România nu se va răzbuna pe nimeni, deci nu va împușca pe nici un comunist. Vergotti a continuat că Mihai dorește ca toți funcționarii români să rămână la posturile lor, iar cei ce au demisionat au făcut rău³³. Concluziile care plecau spre oficialitățile comuniste de la București erau limpezi: „credem că Mihai a formulat declarațiunea în colaborare cu personalități politice care ne spun că a participat la dineul regal. Reacțiunea de aici s-a folosit de Mihai pentru a face front anticomunist³⁴”.

Securitatea și funcționarii noului regim comunist monitorizau cu regularitate activitatea suveranului, dar și pe cea a liderilor emigrației române, care prezentau pe Mihai în Occident ca pe „un erou al rezistenței împotriva Sovietelor”.

În paralel, propaganda antimonarhistă începuse să funcționeze. Din Washington, Alexandru Lăzăreanu³⁵ de la legația Republicii Populare Române transmitea ministerului afacerilor străine dorința publicării în presa americană, chiar înaintea vizitei suveranului, a unor fotografii mai vechi cu țărani de pe domeniile regale utilizate în presa comunistă din România: „Vă rog să trimiteți de urgență, recomandat prin avion, material asupra chestiunii monarhiei. Ne trebuie, în special, fotografiile-cliseu matrice spre exemplu, cele publicate în Scânteia, care

²⁹ *George VI*, Rege al Marii Britanii între anii 1936-1952.

³⁰ *Sir Winston Churchill*, politician britanic, prieten din copilărie al Reginei Maria a României (născută Princesă de Edinburgh); a fost premier în perioada războiului 1940-1945 și apoi între 1951-1955.

³¹ *Clement Richard Attlee*, premierul Regatului Unit între 1945-1951, lider la Partidului Laburist între 1935-1955, unul din cei mai apreciați premieri britanici ai secolului al XX-lea.

³² AMAE, fond Telegrame Londra, telegramă din 4 martie 1948.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, telegramă din 5 martie 1948.

³⁵ *Alexandru Lăzăreanu*, diplomat comunist; a activat la legația din Washington în perioada 1946-1948, fiind cunoscut ca un reprezentant al Siguranței și informator al Anei Pauker după aprecierile ministrului american la București Rudolf Schoenfeld. Pe 10 decembrie 1948 Departamentul de Stat îl declară *persona non grata*, la fel și pe Grigore Preoteasa ministrul consilier al legației române, în replică la o măsură echivalentă a regimului de la București – vezi *Foreign Relations of the United States, 1948. Eastern Europe. The Soviet Union*, volumul IV, document 261, p.393. Lăzăreanu și-a continuat activitatea ca însărcinat cu afaceri la Paris, ministru adjunct al afacerilor externe între 1953-1961, apoi ambasador în Marea Britanie, Islanda, Belgia, Luxemburg sau Volta Superioară.

arătau cum lucrau țărani pe moșiile regale”³⁶. Semnificația publicării acestora era propagandistică comunistă, îndreptată împotriva monarhiei și a condițiilor de muncă pe Domeniile Coroanei.

Așadar, de la Londra, pe 4 martie 1948, mass media difuza prima declarație din exil a Regelui Mihai prin care repudia abdicarea: „În dimineața zilei de 30 decembrie 1947, Dl. Petru Groza și Gheorghiu-Dej, membri ai Cabinetului Român, mi-au prezentat textul actului de abdicare, indemnându-mă să semnez actul imediat. Amândoi s-au prezentat la Palatul Regal după ce acesta a fost încercuit de detașamente armate, informându-mă că mă vor socoti răspunzător pentru vărsarea de sânge ce va urma, ca o consecință a instrucțiunilor ce le emisese deja în caz că nu voi semna în cadrul limitei de timp impusă. Acest act mi-a fost impus cu forța de un Guvern instalat și menținut la putere de o țară străină, un Guvern total nereprezentativ pentru voința poporului român... Îndepărtarea monarhiei constituie un nou act de violență în politica de subjugare a României. În aceste condiții nu mă consider obligat în niciun fel de acest act care mi-a fost impus. Cu neclintită credință în viitorul nostru, animat de același devotament și dorință de a munci, voi continua să servesc poporul român, de care destinul meu este legat inexorabil”³⁷.

Presă britanică a publicat integral declarația Regelui. De asemenea preocuparea noului regim comunist de la București era mare față de demersurile suveranului, astfel încât note informative ale securității consemnau sursele mass media care notificau despre Rege: „Toate ziarele reproduc azi declarația lui Mihai. *Times* sub titlul «Mihai despre abdicarea impusă prin forță» citează [în] întregime. Declarația a făcut impresie. Idem cele declarate pe vaporul Queen Elisabeth referitor [la] intenția căsătoriei în Danemarca [în] viitor[ul] apropiat, aranjamentele fiind încă nepuse la punct. *Daily Telegraph* sub titlul «Mihai repudiază abdicarea» subliniază Mihai, Elena au dejunat la Buckingham Palace, cu regele, regina Angliei și restul familiei regale și citează declarația fără comentarii. *Manchester Guardian* cu titlul «comuniștii au forțat [pe] Mihai să abdice» citează [în] întregime declarația, menționând dejunul [la] palat. *Daily Herald* intitulează declarația «Mihai întrerupe voiajul pentru a repudia abdicarea» fără comentarii”³⁸.

Știrile scrise de corespondentul din Elveția al ziarului *Sunday Dispatch* au fost transmise prin intermediul telegramei autorităților de la București, acestea referindu-se la efectele declarației Regelui de la Londra pentru Consiliul Federal elvețian, care avea de „considerat din nou cazul Mihai înainte de a acorda permisiune de intrare în Elveția”³⁹. Ziarul cita cazul Împăratului Karl al Austriei

³⁶ AMAE, fond Telegramme Washington 1948, telegramă din 1 martie 1948.

³⁷ Mircea Ciobanu (ed.), *Regele Mihai și exilul românesc*, Editura Princeps, Iași, 1994, pp. 103-104; vezi *The Guardian*, 4 martie 1948.

³⁸ ACNSAS, fond SIE dosar 6069, vol. 1, p. 50

³⁹ AMAE, fond Telegramme Londra 1948, telegramă din 8 martie 1948.

care, fiind exilat după Primul Război Mondial în Elveția, contrar promisiunii date autorităților elvețiene, plecase pentru recăștigarea tronului Ungariei, această declarație atrăgând garanții serioase din partea regelui Mihai privind neutralitatea sa politică. Demersurile Regelui de la începutul lui 1948 din Londra și apoi la Washington au fost gândite să arate opiniei publice internaționale adevărul despre contextul abdicării forțate.

Vizita din Statele Unite fusese pregătită minuțios. În acest sens Regele Mihai se întâlnise cu John Carter Vincent, ambasadorul SUA în Elveția, la Lausanne și Davos, date care apar menționate în documente ale oficialităților comuniste: „textul declarației a fost pus la punct de *State Department* și a format baza negocierilor”, dar și în cele diplomatice americane⁴⁰. O telegramă a Legației R.P.R. din Washington către Ministerul Afacerilor Străine din 1 februarie 1948, trimisă și la președinția Consiliului de Miniștri, informa cu privire la Rege și emigrația română, având ca sursă un informator din rândurile rezistenței:

„În legătură cu plecarea lui [Grigore Niculescu] Buzești⁴¹ la Lausanne, un informator din cercurile rezistenței comunică: Buzești, înainte de plecarea din U.S.A., a intrat în legătură cu reprezentanții de aici ai lui „Royal Dutch” și cu conducerea lui „Standard Oil”, care s-au angajat să acorde așa-zisei „Mișcări de eliberare” ajutorul financiar, punând condiția însă ca Mihai să ia conducerea. Prin victoria rezistenței, aceste trusturi și altele speră să recâștige investițiile pierdute în țara noastră. În același timp s-a pornit o campanie de popularizare a lui Mihai de către [Alexandru G.] Cretzianu⁴², Gr. Gafencu⁴³ și [Constantin] Vișoianu⁴⁴. Mihai

⁴⁰ *Foreign Relations of the United States 1948*, vol. IV, Eastern Europe; The Soviet Union, document 271, „Memorandum of Conversation, by Mr. Horace J. Nickels of the Division of Southern European Affairs”, 23 martie 1948.

⁴¹ *Grigore Niculescu-Buzești*, diplomat, a activat ca secretar la legația României pentru Societatea Națiunilor de la Geneva, apoi la Stockholm și Riga. Are un rol important în lovitura de la 23 august 1944, devenind ministru de externe în cabinetul Sănătescu; după venirea lui Petru Groza a fost îndepărtat din ministerul de externe, iar din 1946 devine membru al PNT, an în care părăsește țara plecând în Elveția; este susținătorul constituirii CNR; moare la numai 41 de ani de leucemie în SUA.

⁴² *Alexandru G. Cretzianu*, menționat în documente și Cretzeanu/Crețeanu, membru al PNT, diplomat; în 1943 a fost numit ministrul României la Ankara. După abdicarea Regelui, pleacă în exil la Paris, apoi se stabilește în SUA devenind un important membru al CNR. În jurul persoanei sale a gravitat controversatul subiect privind administrarea așa numitului „Fond Național”, un factor al neînțelegerilor din exil, fond special creat în Elveția în 1943, ce aparținea ministerului de externe. Legația română din Berna din dispoziția lui Vișoianu transferase în contul lui Cretzeanu suma de 6 milioane de franci elvețieni, în calitate de șef de misiune diplomatică. Suma era destinată „să permită traiul în străinătate și activitatea unui grup de români care trebuiau să lucreze pentru apărarea țării în străinătate” într-o situație aparte pentru țară (conform unui raport despre istoria

este prezentat ca un *erou al rezistenței împotriva Sovietelor* și ca o *figură romantică*. Mihai a fost îndemnat de către Niculescu-Buzești să se căsătorească cât mai repede, fiind de părere că aceasta îi va mări popularitatea. De asemenea se plănuiește ca Mihai să vină în Statele Unite. Se spune că ar fi fost convinși câțiva membri ai congresului să susțină rezistența și să mijlocească o vizită a lui Mihai la Casa Albă⁴⁵.

Drumul în America a fost îndreptat și în scopul organizării exilului românesc. Astfel, din Londra, prin informațiile strânse de consilierul de presă Murgu, se sintetizau către centrala diplomatică din București demersurile liderilor exilului din acele zile: „[Nicolae] Rădescu și V.V. Tilea în acord cu întreaga rezistență au convins pe Mihai de necesitatea unui guvern al rezistenței. În consecință Mihai pleacă în America pentru începerea acțiunii. Ministerul de externe American – continua mesajul – este dispus a sprijini o acțiune inițiată de Mihai, încuviințând colectarea fondurilor de la Colonia română din America”⁴⁶. Totodată se comenta problematica alegere a desemnării unui premier al emigranților din rezistență, amintindu-i ca posibili candidați pe Rădescu, Niculescu-Buzești, Gr. Gafencu, V.V. Tilea și Al. Cretzeanu. În acest peisaj complex, Richard Franasovici sprijinea un al doilea rege aflat în exil, pregătind „o acțiune similară patronată de Carol”⁴⁷. O altă precizare interesantă consemnată este presupusa poziție americană față de regii Carol și Mihai în contextul organizării emigrației politice: „deși americanii sunt contra lui Carol, combinațiunea Carol va lua ființă dacă Mihai va eșua”⁴⁸.

Prin intermediul surselor diplomatice române de la legația din Washington aflăm, a doua zi după declarația Regelui din Londra, că Departamentul de Stat ar fi preferat ca aceasta să se prezinte opiniei publice internaționale din Statele Unite ale Americii, beneficiind de o mai mare publicitate prin difuzarea la „Vocea Americii”. Totuși „declarațiunile lui Mihai s-au făcut în Anglia, în urma presiunilor lui W. Churchill și a Ministerului Afacerilor Străine Britanic”⁴⁹. În

fondului scris de C. Vișoianu și trimis Regelui Mihai pe 9 decembrie 1970, originalul se află la Hoover Archives, iar fondul Cretzianu va fi public abia în 2020).

⁴³ *Grigore Gafencu*, jurnalist, diplomat, ministru de externe al României, ministru plenipotențiar la Moscova; în 1941 părăsește România locuind în Elveția, Franța, SUA, a fost membru al CNR, pe care-l părăsește în 1952, devenind unul din fondatorii unei noi organizații Liga Românilor Liberi”.

⁴⁴ *Constantin Vișoianu*, avocat, membru al PNT, diplomat; a fost ministru de externe al României în guvernul Sănătescu. Pleacă în exil stabilindu-se în SUA; a fost președintele CNR în perioada 1950-1975.

⁴⁵ AMAE, fond Telegramme Washington, telegramă din 1 februarie 1948.

⁴⁶ AMAE, fond Telegramme Londra, telegramă din 3 martie 1948.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ AMAE, fond Telegramme Washington, telegramă din 5 martie 1948.

aceiași mesaj fiind preluate informații și din presa americană, se menționează că Winston Churchill „în cadrul unor acțiuni de ansamblu militează pentru restaurarea monarhiilor în România, Iugoslavia și Austro-Ungaria (Otto de Habsburg)”⁵⁰.

Un memorandum al secretarului de stat către președintele Truman menționa proiectata călătorie a monarhului român, precum și prezența altor personalități ale emigrației politice din centrul și estul Europei. Despre proiectata vizită neoficială a „ex-regelui Mihai” se preciza că urma să aibă loc în martie până la începutul lui aprilie, iar cea a „ex-regelui Petru” al Iugoslaviei mai târziu în acea primăvară. Se mai specifică că la acel moment în SUA se mai aflau foștii premieri ai Ungariei și Poloniei. Documentul notifica dorința Regelui Mihai de a face o vizită la Casa Albă. George C. Marshall sfătuia pe președintele Harry Truman: „este de recomandat, cu acordul dumneavoastră, ca să fie făcute demersuri pentru foștii șefi de stat și premieri pentru a fi primiți individual”⁵¹. Dintre liderii exilului doar regele Mihai al României a fost primit de Truman pe 22 martie 1948 și regele Petru al Iugoslaviei pe 21 mai același an.

Vizita Regelui Mihai, însoțit de Regina-Mamă Elena, s-a desfășurat între 10 martie - 8 aprilie 1948 și a fost organizată de către Departamentul de Stat, care s-a ocupat de la cazare la personalul de pază și conferințele de presă. Ziarele din New York au publicat declarațiile la sosire. Mihai a dat un interviu pentru un post de radio, spunând că „Partidul Comunist din România nu-l putea răsturna prin mijloace pașnice”⁵².

Întâlnirea Regelui Mihai cu președintele Harry Truman la Casa Albă a avut loc pe 22 martie, știrea fiind reprodușă în presa americană, câteva detalii fiind transmise și la București de către telegramele diplomatice românești „Mihai a declarat presei că «Sperăm cu toții că mă voi reîntoarce» și a exprimat aceleași cuvinte către Președinte care i-a răspuns că împărtășește aceeași părere”⁵³.

Ziua de 23 martie a fost fructuoasă în întrevederi. Prima dintre ele a fost cea dintre rege, regina-mamă și Horace Nickels de la diviziunea afaceri sud-est europene a Departamentului de Stat, reprezentant pentru România. Într-un memorandum⁵⁴ dedicat conversației, care a durat 15 minute, se menționau întrebările Regelui privitoare la situația din România și posibilitatea de a obține informații cu privire la evoluțiile din țară, spunând că liniile sale de comunicare cu România erau inexistente. În general, Nickels îi prezentase situația vorbind despre

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Foreign Relations of the United States 1948*, vol. IV, Eastern Europe; The Soviet Union, document 270, telegramă din 11 martie 1948.

⁵² *Ibidem*, telegramă din 12 martie 1948.

⁵³ AMAE, fond Telegrame Washington, telegramă din 22 martie 1948.

⁵⁴ „Memorandum of Conversation, by Mr. Horace J. Nickels of the Division of Southern European Affairs”, 23 martie 1948 în *Foreign Relations of the United States 1948. Eastern Europe; The Soviet Union*, vol. IV, document 271.

comunizarea accelerată, despre măsurile economice care intraseră în vigoare, noua constituție, viitoarele alegeri parlamentare. Regele preciza că dorea să cunoască numai probleme de natură generală și nu pe cele cu un caracter secret, iar pentru contactul direct cu Departamentul de Stat îl propunea ca verigă de legătură pe secretarul său particular, Mircea Ioanițiu. Această cerere a Regelui a fost trimisă de Nickels spre aprobare Departamentului de Stat. Regele Mihai a mai menționat în discuția avută despre controversele dintre facțiunile exilului românesc și variatele lor manevre prin care doreau susținerea intereselor personale încercând să-l exploateze, fapt ce i-a produs multă nemulțumire. Regele a întrebat cum vedea Departamentul de Stat efortul său pentru rezolvarea disensiunilor și strângerea lor într-un comitet al emigrației, unde energiile puteau fi direcționate pentru o cauză comună spre binele României. Totodată, regele îl amintea pe Nicolae Rădescu, cel care putea fi în fruntea unui asemenea organism. În memorandumul conversației întrevederii monarhului cu Horace Nickels, se notifica: „El [regele] spunea că nu-și propune să spună exilaților cum să facă acest lucru sau ce persoane ar trebui selectate ca membri, numai că i-ar plăcea să-și folosească influența pentru a pune capăt rivalităților și dorește să cunoască cum privește Departamentul formarea unei asemenea organizații”. În numele ministrului de externe american, Nickels specifica că acesta are o atitudine în totalitate neutră față de formarea unui Comitet Național Român și nu dorește să sfătuiască în favoarea sau împotriva acestuia. Cu toate acestea, mai departe în memorandum, pe parcursul conversației apare precizarea lui Horace Nickels despre convingerea sa că Departamentul putea privi la acel moment prematură formarea unui așa-numit guvern român în exil. Discuțiile au continuat cu privire la modalitatea de obținere a unor informații generale despre România, care putea fi realizată, spunea Regele, fie prin intermediul șefilor de misiuni americane din străinătate, atunci când era cazul, fie direct prin Departamentul de Stat, ultima variantă fiind preferată și acceptată de Horace J. Nickels. Acesta își exprimase regretul față de problematica disputelor dintre facțiunile emigrației române prilejuite de sosirea monarhului în SUA, lucruri ce puteau fi evitate dacă Departamentul era contactat direct de apropiații familiei regale. Nickels s-a oferit ca Departamentul să acorde asistență, dacă acest lucru se va dori, prin canale oficiale, pentru viitoarele angajamente pe parcursul vizitei în SUA.

Tot pe 23 martie 1948, W.A. Harriman, ministrul industriei și comerțului, i-a oferit suveranului un dejun, la care au participat membri importanți ai guvernului, printre care George Marshall, Julius Albert Krug, Clinton P. Anderson. În aceeași seară, Regele și Regina-Mamă au fost invitații ambasadorului britanic la Washington, Archibald Clark Kerr, baron de Inverchapel, iar pe 24 martie erau la un dejun la „National Press Club”.

Demersurile Regelui Mihai în SUA le-au susținut pe cele din Marea Britanie: dacă la Londra el repudiasse abdicarea în prima sa declarație publică, în America principalul scop a fost coagularea exilului și formarea unui guvern în exil cât de curând posibil.

În rapoartele Departamentului de Stat finalizate în ianuarie 1949 se evaluau posibile configurații politice, precum și perspectivele politicii americane în estul Europei, inclusiv în România, unde se avea în vedere situația determinată de exilul monarhului și noua emigrație:

„Regele Mihai a repudiat abdicarea forțată și a arătat aspirațiile de reîntoarcere pe tronul României. Deși la momentul plecării sale avea o mare popularitate fiind simbolul speranțelor naționale, și deși în prezent se dovedește a fi un generator al unității politice, cu cât se prelungește restaurarea independenței României, cu atât mai mare va deveni posibilitatea din motive variate ca poporul să nu aleagă restabilirea monarhiei de Hohenzollern-Sigmaringen”⁵⁵.

Cu cât durată regimului comunist va fi mai mare, cu atât va exista o problemă critică a unui leadership calificat într-o Românie eliberată, un fapt care, deși evaluat în 1949, persistă în România după multe decade de comunism și tranziție ce au urmat căderii Cortinei de Fier în 1989. În analizele ministerului de externe american se evaluau și personalitățile politice provenite din rândul refugiaților de după 1947, care puteau să nu fie bine primite de populația unei Românie eliberate și care aveau perspective slabe pentru un leadership popular și eficient, drept rezultat al politicii de comunizare de lungă durată. Cu toate aceste previziuni pe termen lung, începând cu 1948, emigrația s-a constituit într-o importantă sursă creatoare de structuri organizatorice necesare exilului în vederea eliberării României, așa cum a fost fondarea, în primăvara lui 1949, a Comitetul Național Român, așa-numitul guvern în exil cu sediul în SUA.

Problematica generată de lovitură de stat comunistă din 30 decembrie 1947 a continuat să fie în analiza americană. În 1951, Constantin Vișoianu și Augustin Popa au avut convorbiri cu Charles J. Kersten, membru al Camerei Reprezentanților, care prezentase o moțiune privind România. Această analiză urma să fie completată printr-o serie de audieri ale martorilor din statele satelit. Astfel, în 1954, Comisia Kersten, sub președinția lui Charles J. Kersten, a fost desemnată de Congresul american să investigheze complexa problematică a agresiunii comuniste (asupra Poloniei, Ungarei, Cehoslovaciei, Bulgariei, României, Lituaniei, Letoniei, Estoniei, Germaniei de est) și a încorporării forțate a statelor baltice la U.R.S.S. Un raport special a fost întocmit și despre România, intitulat „*Preluarea puterii de către comuniști și ocuparea României*”.

Comisia Kersten l-a audiat ca martor pe Regele Mihai și pe mătușa sa, Principesa Ileana, în cadrul acestei anchete de la începutul Războiului Rece, care consemnase mărturiile orale a 112 persoane. Din cadrul emigrației române au mai fost audiați Constantin Vișoianu, Dumitru Negel, Mihail Fărcașanu. Raportul

⁵⁵ „Romania. Principal problems in the relations between the Unites States and Romania, Department of State Policy Statement: Romania, D. Policy Evaluation”, 14 ianuarie 1949, în *Foreign Relations of the United States, 1949. Eastern Europe; the Soviet Union*, vol. V, U.S. Government Printing Office, 1949, p. 534.

special al Comisiei, publicat în 1955, evidenția: „Pe 30 decembrie 1947, Regele Mihai a fost forțat să abdice de către guvernul aflat sub control sovietic, și imediat după aceea în aprilie 1948 a fost adoptată o «nouă» constituție după modelul celei sovietice din 1936”⁵⁶. Totodată erau prezentate mijloacele diverse prin care avusese loc comunizarea țării, aceste informații fiind însoțite de argumente istorice și mărturii.

„Vocea Americii” din 10 mai 1955 transmitea în limba română, de la ora 22.00, un reportaj special din Detroit de la Dumitru Ostroveanu, care asistase la manifestațiile organizate de românii americani. Cuvântarea cea mai semnificativă a fost aceea a deputatului american Ray Maden, care fusese și președinte al comisiei de anchetare a crimelor sovietice din pădurea Katyn și membru în comisia parlamentară americană pentru investigarea agresiunilor comuniste din statele central și est europene. În cadrul discursului său, Maden a amintit importanța mărturiilor Regelui Mihai, ale Principesei Ileana și ale altor refugiați români „mărturii pe care le consideră printre cele mai importante documente ale timpurilor noastre. Mărturiile acestor victime ale regimului RPR-ist despre actele de silnicie sovietică din România au adus cele mai mari servicii lumii libere”⁵⁷. Agenția de presă Agerpres transmitea, la doar câteva ore de la difuzare, transcriptul acestei emisiuni autorităților de la București în regim strict confidențial.

Toate demersurile Regelui Mihai și ale emigrației politice au stat permanent în atenția regimului comunist și a securității, primii ani de exil regal fiind importanți prin declarațiile politice de repudiere a unui act impus prin forță de către noua putere de la București, care încerca prin diverse mijloace să contracareze imaginea de simbol a Regelui Mihai și a Regatului, a emigrației politice în general.

În anii care au urmat, activitatea exilului românesc s-a intensificat, cu toate facțiunile existente, Regele Mihai însuși fiind afectat de divergențele existente care aveau să ducă la divizarea Comitetului Național Român, la schimbarea componenței, demisia sau la discuții cu privire la înnoirea elitelor și eficiența acțiunilor sale⁵⁸.

⁵⁶ *Communist takeover and occupation of Rumania*, United States Printing Office, Washington, 1955, pp. 11-12.

⁵⁷ „Vocea Americii”, emisiune din 10 mai 1955.

⁵⁸ Subiectul este analizat în Diana Mandache, *Exilul Regelui*, Curtea Veche Publishing, București, 2017.

Fig. 1. – *L'Express, Journal du Soir*, 31 decembrie 1947

Fig. 2. – Articol despre sosirea Regelui Mihai la Laussane, 5 ianuarie 1948

Fig. 3. – Regele Mihai și Regina-Mamă Elena

Fig. 4. – Regele Mihai susținând declarația de la Londra, 4 martie 1948